

İKLİM MÜLTECİLERİ VE EKOLOJİK SOSYAL HİZMET

Öğr. Gör. Oğuzhan ÇAVUŞOĞLU

❖ İklim mültecileri, doğal yaşam alanları ve olanakları yok olmaya başladığı andan itibaren zorunlu bir şekilde göçe sürüklenmektedir.

Literatürde bu kişileri ifade ederken "iklim mülteci", "çevresel nedenler ile yerinden edilmiş kişiler", "ekolojik mülteci", "iklim değişikliği mülteci" ve "çevre mülteci" gibi ifadeler kullanılmakta olup, bu bağlamda terminolojik bir uzlaşının henüz sağlanmadığı ifade edilebilmektedir.

Hızlı nüfus artışı, ekonomik büyüme, doğal kaynakların kullanımı, ülke yönetiminde oluşan sorunlar ve bu sorunların etkisi iklim göçünün tetikleyici unsurları olarak ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu iklim değişikliğinin, doğal dengeyi bozarak, deniz seviyesinde yükselme, ormansızlaşma, kuraklık ve hava olayları gibi etkileri olacağı öngörülmektedir. Bu etkilerin insanların yerleşme yerleri, yaşam koşulları, gıda temini, su güvenliği ve sağlık koşulları üzerinde önemli sorunlar yaratacağı da öngörülmektedir.

- Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 1990 yılında yayınlamış olduğu etki değerlendirme raporunda "iklim değişikliğinin en büyük etkilerinin insan göçü üzerinde olabileceği" öngörüsü günümüzde de devam etmektedir.

IPCC, son raporunda "insanlık için kırmızı kod" sinyali vermektedir (IOM, 2024). Internal Displacement Monitoring Center (IDMC) tarafından 2019 yılında yayımlanmış rapor- da, 2019 yılı ve daha önce görülen iklim ve çevre felaketleri sonucunda yaklaşık 5,1 milyon insanın ülke sınırları içerisinde yer değiştirdiği ve halen göç ettikleri yerlerde yaşamlarına devam etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir.

- Güneyde yaşayan insanlar, genellikle kuzey ülkelerinin sera gazı salınımlarının sonuçlarına maruz bırakılırken, yükselen deniz seviyeleri, doğal afetler ve lleşme gibi iklim değişikliğinin etkileri, i ve dış ge sebep olmaktadır .
- Hinnawi'ye (1985) göre, çevresel mülteciler, çevresel bozulma (doğal veya insan faktörü) sebebiyle yaşamlarının tehlikeye girdiği süreçte geçici ya da kalıcı olarak, buldukları yeri terk etmek zorunda kalan ya da yaşam kalitesini etkilediği için buldukları yeri terk etmek zorunda kalan kimseler olarak tanımlamaktadır.
- Piguet (2013), iklim değişikliğinin nedenlerinin insan-doğa ilişkilerinde aranması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, evresel değişikliklerin g ilişkileri, toplumsal tabakalaşma, ekonomik eşitsizlik gibi birçok faktörle bağlantılı olduğunu ve bu nedenle sosyal bir süreç olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

İlk iklim mülteci, Yeni Zelanda'da yaşayan Ioane Teitiota 2013 yılında, iklim değişikliği kapsamında mülteci statüsü almaya yönelik en kapsamlı yasal taleplerden birine başvurarak uluslararası tanınırlık kazanmıştır. Teitiota davasında, mahkemelerin yasal gereklilikleri geniş bir alanda yorumlaması sebebiyle Yeni Zelanda'da iklim kaynaklı göç durumu oluşabileceği belirlenmiştir. Teitiota, kendisinin ve eşinin vizeleri sona erene kadar Yeni Zelanda'da yasal bir göçmen statüsündedir ancak sınır dışı edilmek ile karşı karşıya kaldığı için Teitiota, mülteci statüsü talebinde bulunmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesi, "mülteci" kavramının tanımını yapmıştır. Sözleşmeye göre mülteci; ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasi düşünceleri sebebiyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut aidiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucunda daha önce yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen ya da dönmek istemeyen kişidir (Karamişe, 2021).

Teitiota'nın talebi, 1951 Mülteci Sözleşmesi'ndeki kriterleri karşılamadığı sebebiyle, Göçmenlik ve Koruma Mahkemesi başvurusunu kabul etmemiştir. Bunun sebebi ise "yaşam hakkının ihlaline ilişkin kanıt bulunamaması" durumudur.

İklim mültecileri olarak ifade edilen grubu zorunlu göçe sürükleyen etkenlere;

1. deniz seviyesinin yükselmesi sonucu bazı küçük ada ülkeleri ve kıyı şeridinde yer alan şehirlerin sular altında kalacak olması,
2. kuraklık ve çölleşme sebebiyle içilebilir su kaynaklarının ciddi oranda azalması ve ekilebilir tarım alanlarının tahribatı,
3. dünya nüfusunun su kıtlığı ve güvensizliği tehlikesi ile karşı karşıya olması,
4. azalan doğal kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurma istek ve rekabetinin devletlerarası gerginlikleri artırması ve yer yer silahlı çatışmalara yol açması,
5. gıda üretimi ve tedarik zincirinde meydana gelen sıkıntılar ve ilgili bölgelerde temiz su,
6. güvenilir gıdaya erişememe gibi sıkıntılar sonucu hastalık ve ölüm oranlarındaki kayda değer artış örnek olarak gösterilebilmektedir.

- İklim değışikliği, örselenmiş ve içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar- dan dolayı zaten dezavantajlı durumda olan -özellikle az gelişmiş ülkelerde yaşayan- insanları diğerlerine oranla daha olumsuz etkilemektedir.
- Endüstriyel ve fiziksel çevre felaketlerinin sebep olduğu etkilerle başa çıkmak ve söz konusu felaketlerden etkilenen birey ve toplulukların yaşam alanlarını yeniden inşa etmek ve gelecekte karşılaşılabilecek ekolojik sorunlara yönelik direnç ve dayanıklılık geliştirmek yeşil sosyal hizmet odağından önemli bir uygulama aracıdır.
- Dominelli'nin öncüsü olduğu bir uygulama örneği ise, 2004 yılında Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IAASW) aracılığıyla Hint Okyanusu tsunamisine dair bölgede iyileştirme çalışmaları yapılması için oluşturulan bir uygulama ağıdır. Bölgeye sağlanan yardımların dağıtımını esnasında adaletsizlik yaşanmasından kaynaklı ve toplanan yardımların erişilebilirlik kazanması noktasında yaşanan sorunlar bu uygulamanın ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerdir. Uygulama kapsamında ilk aşamada tsunamiden olumsuz etkilenen alanlardaki yerel sosyal hizmet okulları ile bağlantı kurulmuştur. Daha sonra ise sosyal hiz- met uzmanları, bu alanlarda afetten olumsuz etkilenen bireylerin gereksinimlerini belirlemede, kaynakların adil dağıtımında ve güçlendirme uygulamalarında aktif olarak rol almışlardır.

- Bir başka uygulama ise 2009 yılında Energy Answers International (EAI) tarafından Baltimore'un Curtis Bay semtinde bir atık yakma fırını kurmak için başvurusu üzerine yapılmıştır. Atık yakma fırınlarının insan sağlığına ve çevre sağlığına olumsuz etkilerinden dolayı bir grup lise öğrencisi bu projeye karşı çıkma kampanyası başlatmıştır ve bu noktada kampanya büyüyerek düşük ücretli çalışan işçilerin haklarını savunan ve aynı zamanda sosyal hizmet uzmanı olan Sawtell, insan hakları bağlamında bu projede öğrencilerle birkaç yıl farkındalık uygulamaları gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda hem inşaat durdurulmuş hem de çevre ve sosyal adalet bilincini yükseltmek için geniş bir kitleye ulaşan bir hareket uygulamaya geçmiştir. Medyanın da dikkatini çeken bu uygulamalar neticesinde yakma fırını projesi ertelenmiştir.

- Sosyal hizmet uzmanlarının iklim krizi konusuna olan ilgisini artıran gelişmelere bakıldığında, değişen iklim ve ekolojinin zararlı etkilerinden dolayı göçe sürüklenen insanların sayısı ve oranının artması ve iklim krizi sonucunda bir grup insanın diğerlerine oranla daha fazla zarar görmesi durumu ortaya çıkmaktadır.
- Farklı perspektiften insan olan ve olmayan tüm varlıkların değerini kabul etmesi ve buna uygun bir şekilde hareket etmesiyle sağlanmalıdır. Bu bağlamda iklim mültecileri ve sosyal hizmetlerin entegrasyonu oldukça önemlidir.
- Hak temelli yaklaşım, insan hakları ilkelerinin uygulanmasını proje ve programların süreçlerine dahil ederek, insan hakları konusunda ilerleme ve gelişme sağlamayı amaç edinen ortak bir yaklaşımdır. Hak temelli yaklaşım, hak sahibi olan bireylerin, grupların ve toplumların haklarını talep etme kapasitelerini, yükümlülük sahibi bireylerin, grupların ve toplumların ise bu hakları teslim etmek konusunda sorumluluklarını yerine getirmelerini içermektedir.

- Hak temelli yaklaşımda bir diğer ilke olan sorumluluk ilkesi, iklim değişikliğiyle ilgili verilen teminatlardan ve uygulanan politikalardan yükümlü olan bireylerin, grupların ya da toplumların sorumlu tutulabilmesine ve her türlü insan hakları ihlallerine karşı kamunun idari, kurumsal ve yasal önlemleri kullanılmasına izin vermektedir.
- Bu bağlamda temel insani haklar kapsamında yer alan yaşam hakkından, barınma ve beslenme hakkına kadar iklim değişikliğinin yarattığı krizden etkilenen haklara ve dezavantajlı gruplara vurguların yapıldığı Paris Anlaşması güncel bir çerçeve çizmesi bakımından önemli bir anlaşmadır.
- İklım değişikliği, iklim krizi, küresel ısınma, çevre felaketleri ve doğal afetler artmakta ve daha fazla sosyal, ekonomik eşitsizlik ve adaletsizliği meydana getirdiği için sadece bilimsel bir sorun olarak değil aynı zamanda sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Sosyal hizmet uzmanları dünyanın çeşitli bölgelerinde iklim değışikliği ve iklim krizinin insanları nasıl etkilediğini anlamaya çalışmalı ve çözüm üretmeli, sosyal adalet, temel haklara erişim ve insan hakları konusundaki mesleğin etkisini tartışmada ön sıralarda yer almalı ve küresel ısınmaya karşı önleyici, koruyucu ve tedbir alıcı çalışmalarda bulunmalıdırlar.